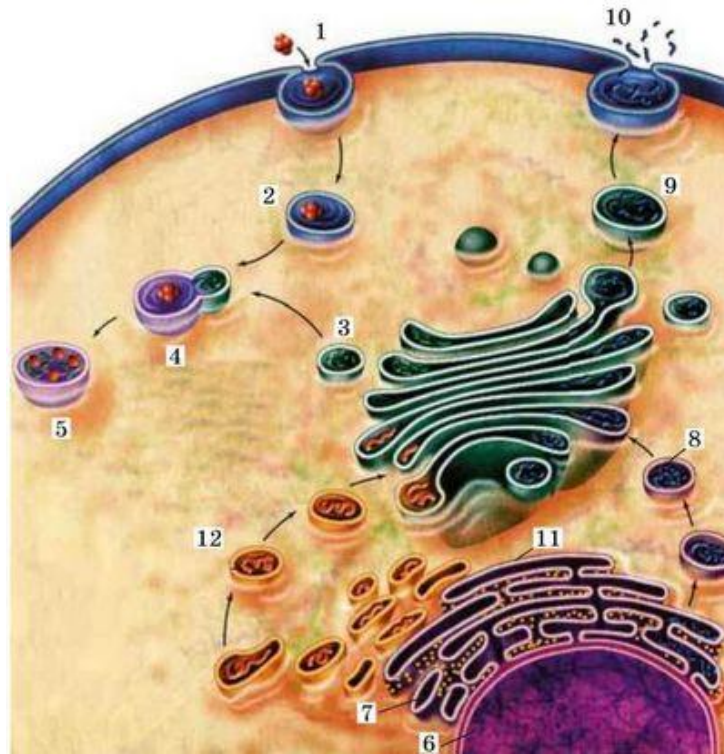

ЦИТОПЛАЗМА ТА ОСНОВНІ КЛІТИННІ ОРГАНЕЛИ

КЛІТИНА

Цитоплазматична мембрана

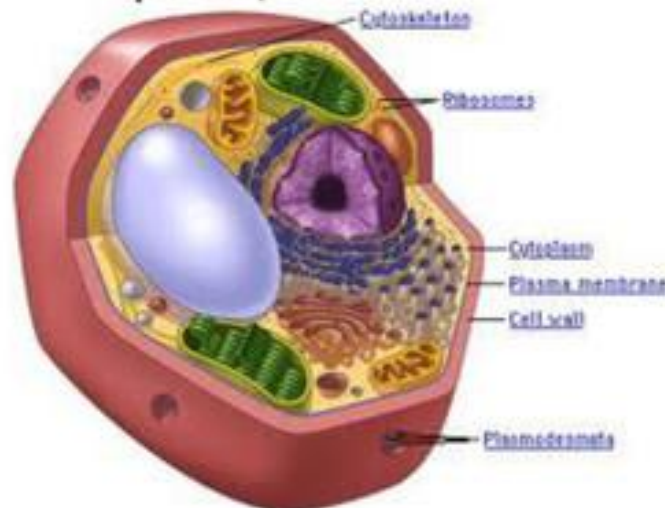
- Захисна функція
- Транспорт речовин
- Вибіркова проникність

Цитоплазма

- Середовище для проходження хімічних реакцій

Ядро

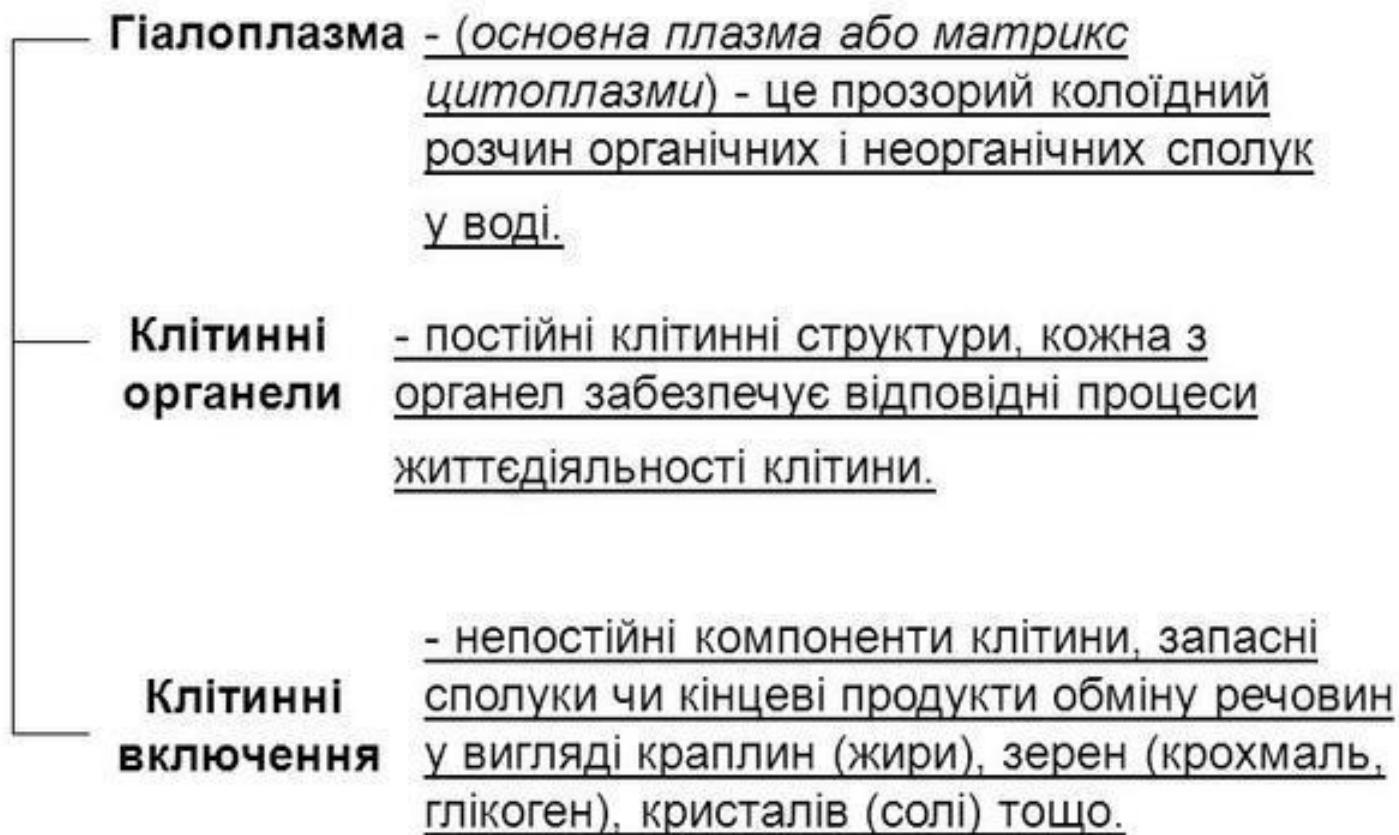
- Збереження та передача спадкової інформації
- Контроль за процесами життєдіяльності клітини

Цитоплазма

- це внутрішнє середовище клітини, розташоване між плазматичною мембраною і ядром.

Основні компоненти цитоплазми

Цитоплазма

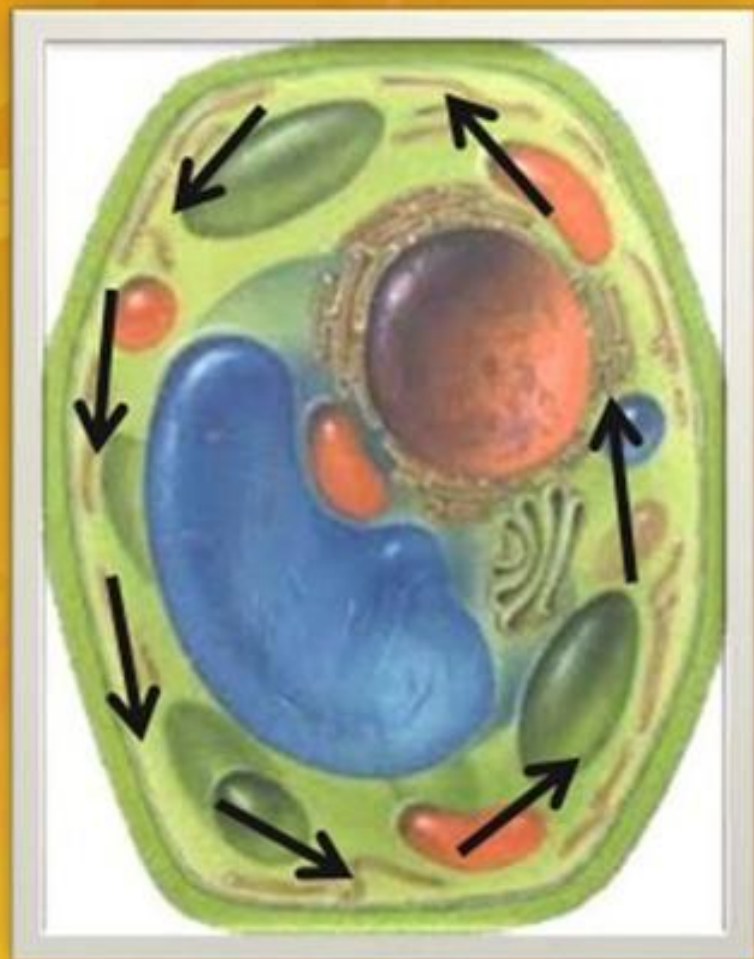

Цитоплазма – це внутрішній вміст клітини, за винятком ядра.

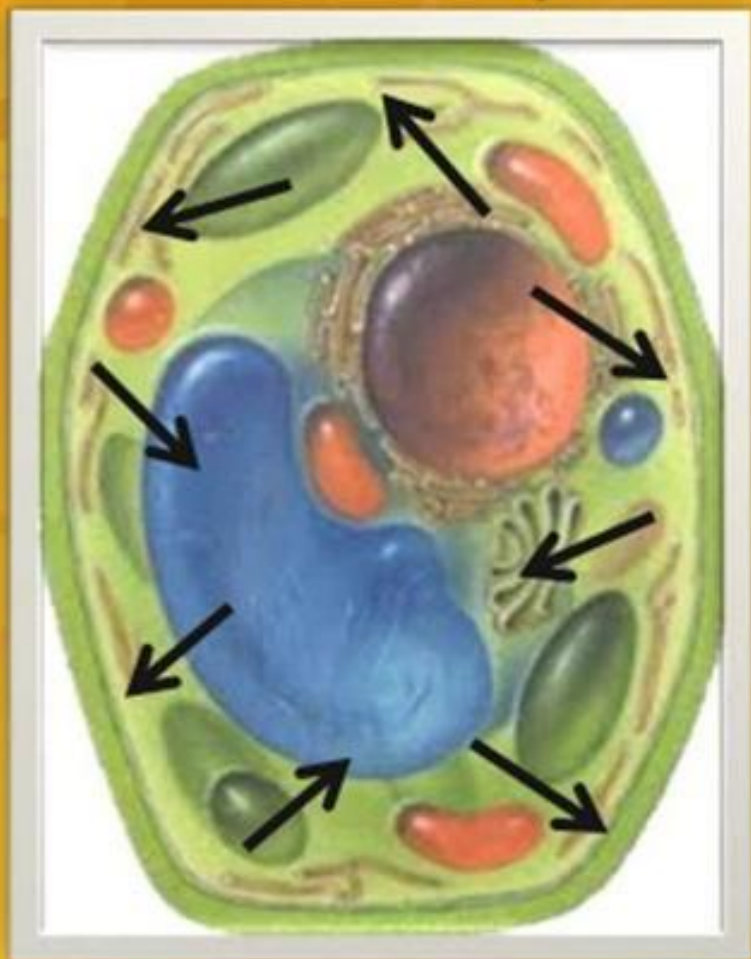
Її основою є неоднорідний колоїдний розчин органічних і неорганічних речовин – цитозоль або гіалоплазма

Цитоплазма перебуває в постійному русі, пересуваючи із собою різні речовини, включення та органоїди. Цей рух називається - циктозом

Коловий рух цитоплазми

Коливальний рух цитоплазми

Функції цитоплазми:

Об'єднує органели і
забезпечує їх
взаємодію

Транспорт
речовин

Синтез білків

Компоненти цитоплазми

Цитозоль
гіалоплазма

Цитоскелет

- Мікронитки
- Мікротрубочки

Органели

- Одномембранні
- Двомембранні
- Немембранні
- Органели руху

Включення

Склад ЦИТОЗОЛЯ:

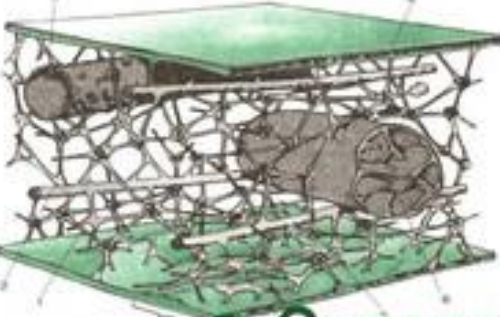
Органічні речовини

- білки
- амінокислоти
- вуглеводи
- ліпіди
- різні типи РНК

Неорганічні речовини

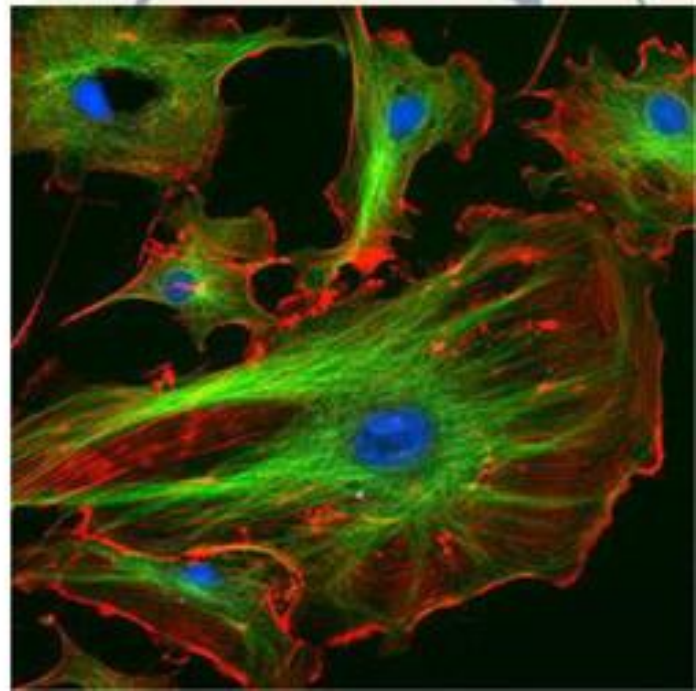
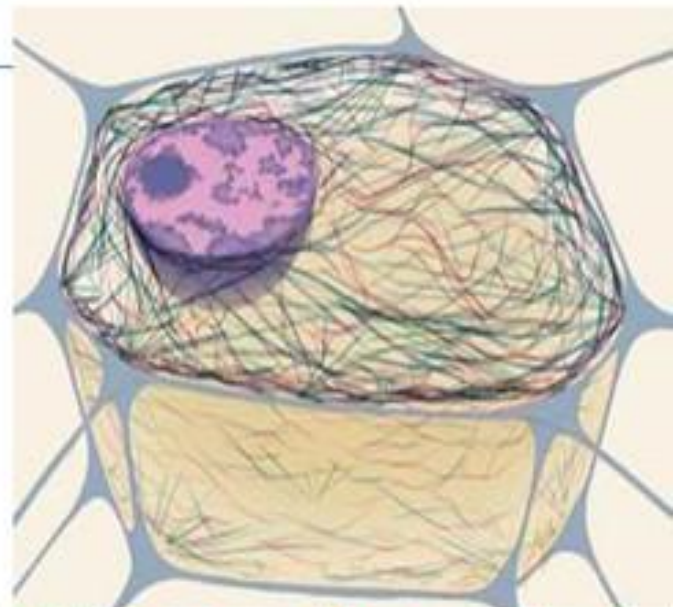
- катіони металів
- аніони
карбонатної та
ортофосфатної
кислот

Цитоскелет

-
- Складається із білка
  - Клітинний каркас чи скелет
  - Знаходиться в цитоплазмі
  - Підтримує форму клітини чи змінює її

Функції:

- адаптація форми клітини до зовнішніх впливів,
- екзо- та ендоцитоз
- забезпечує рух клітини
- активний внутрішньоклітинний транспорт
- розділення клітини на компартменти

Органойди клітини

Органойди загального
призначення

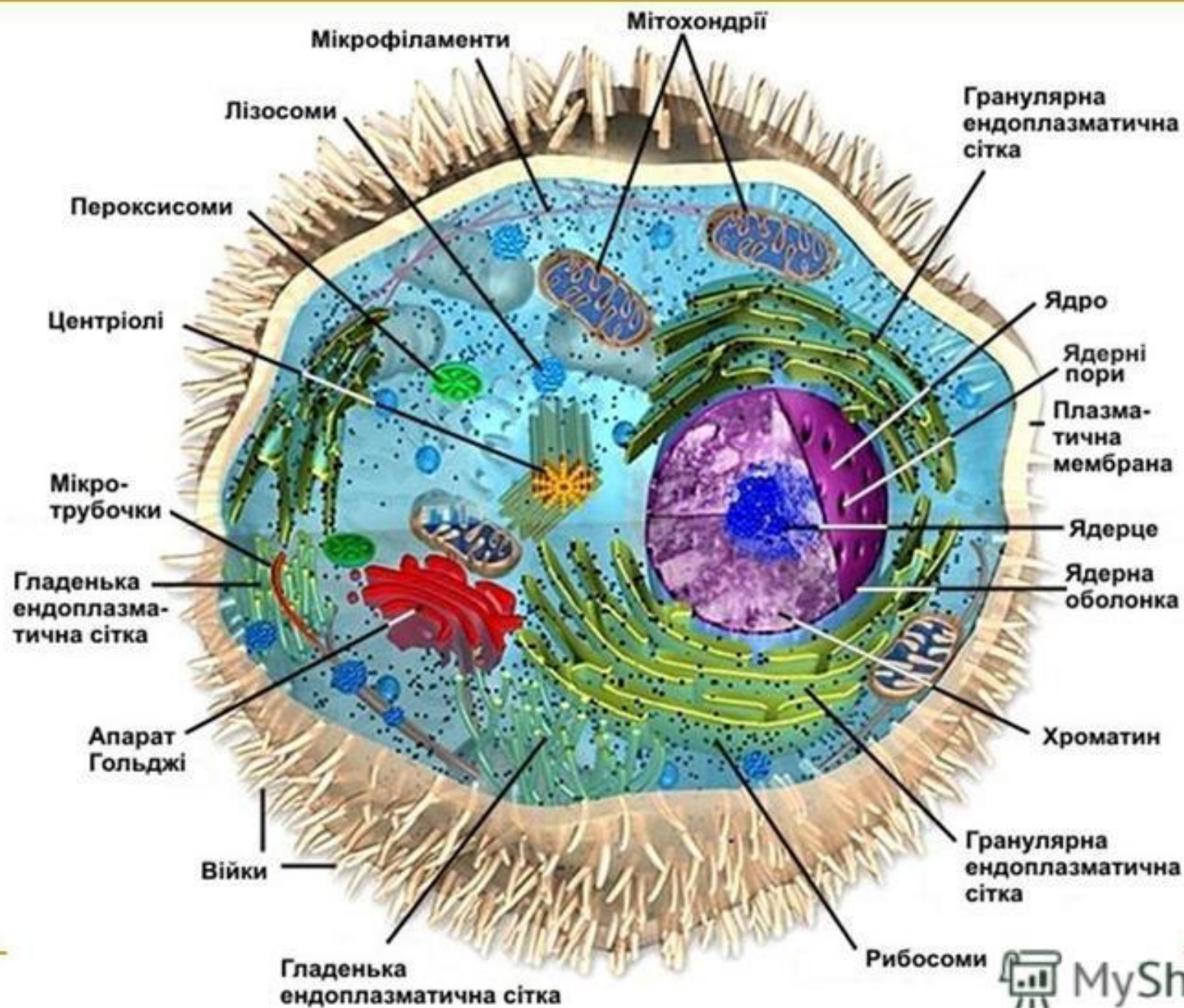
Наявні в усіх клітинах
еукаріотів

Пластиди, мітохондрії,
лізосоми і т.д.

Спеціальні органойди

Характерні для
спеціалізованих
клітин
багатоклітинного
організма чи клітин
одноклітинного

Війки, джгутики і т.д.

Клітинні органели

Немембранні:

- Рибосоми
- Клітинний центр
- Мікротрубочки
- Мікрофіламенти

Одномембранні:

- ЕПС
- Комплекс Гольджі
- Вакуолі
- Лізосоми

Двомембранні:

- Мітохондрії
- Хлоропласти
- Ядро

Одномембранні органоїди

Ендоплазматична сітка (ЕПС)

Метаболізм
ліпідів

Синтез білка

- ✓ ЕПС - це система каналців і цистерн, стінки яких утворені мембраною.
- ✓ Вони пронизують всю цитоплазму.
- ✓ По каналам ЕПС речовини переміщуються в різні частини клітини.
- ✓ Нуклеїнових кислот не має
- ✓ Зерниста виглядає як система плоских шарів, зовнішня сторона яких покрита рибосомами.
- ✓ Гладенька виглядає як система тонких трубочок та цистерн, зовнішня сторона яких не покрита рибосомами.

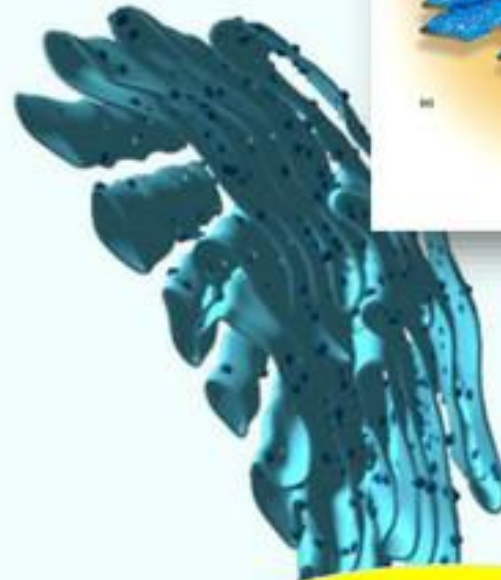
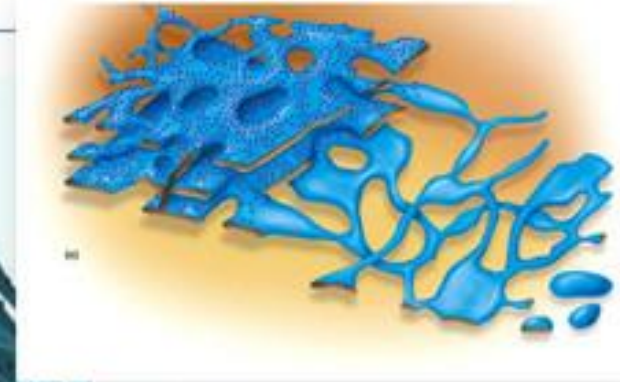

Ендоплазматична сітка

Рибосоми

Система каналів, забезпечуюча зв'язок між органеллами клітки і являюча місцем синтезу білків і ліпідів.

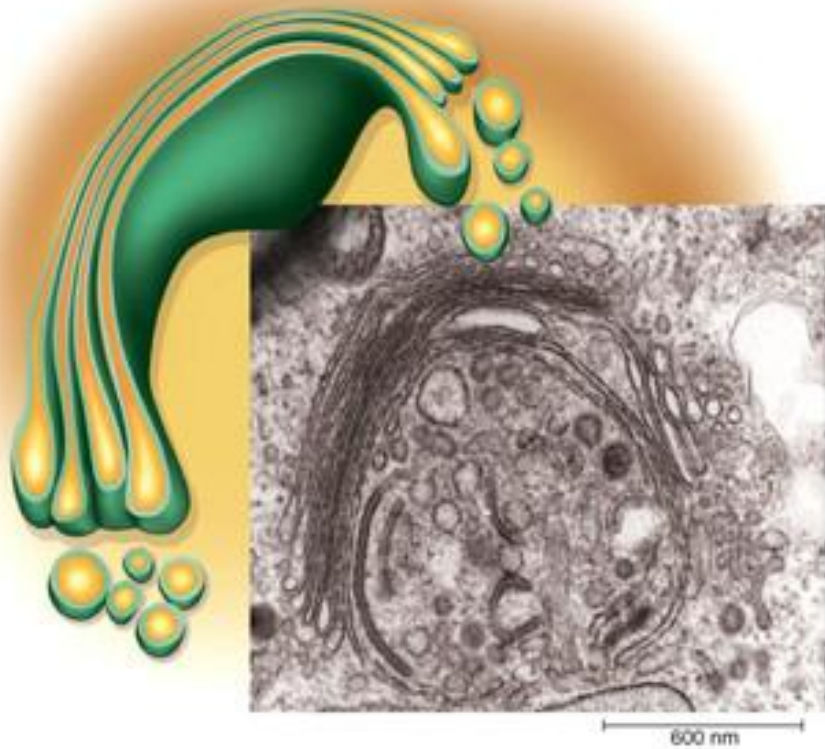
Функції ЕПС

- ✧ Синтез білків, жирів та вуглеводів
- ✧ Накопичення білків, жирів та вуглеводів
- ✧ Посилення зв'язку між органоїдами

Комплекс Гольджі

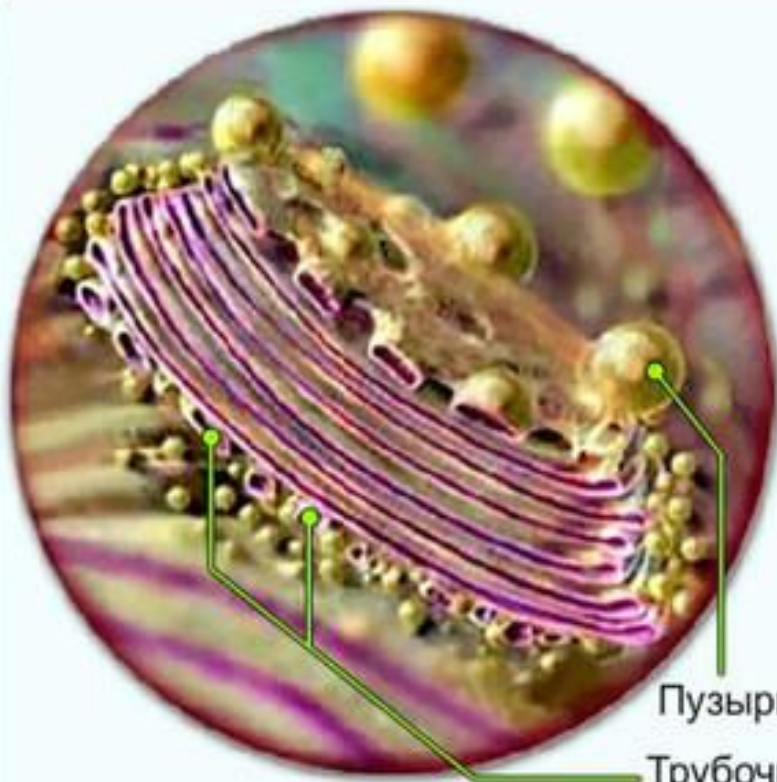
Copyright © The McGraw-Hill Companies, Inc. Permission is granted to reproduce in whole.

- Комплекс Гольджі - це система порожнин, сплюснених цистерн, бульбашок, оточених мембраною.
- Приймає участь в:
  - накопиченні та транспорті речовин,
  - виведенню з клітини різноманітних секретів,
  - формування лізосом та клітинної оболонки.
- Нуклеїнових кислот не має.
- Цистерни органноїда з'єднані з каналами ЕПС.
- Синтезовані на мембранах сітки білки, полісахариди, жири транспортуються до комплексу і конденсуються в середині його структур.

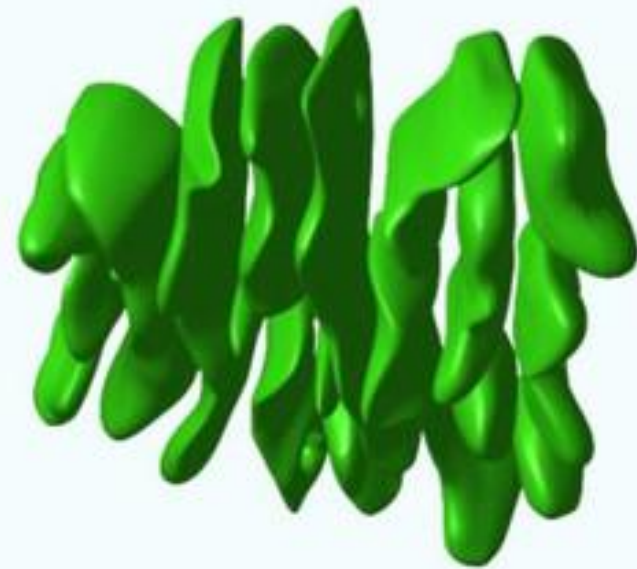
Апарат Гольджі

Пузырьки

Трубочки

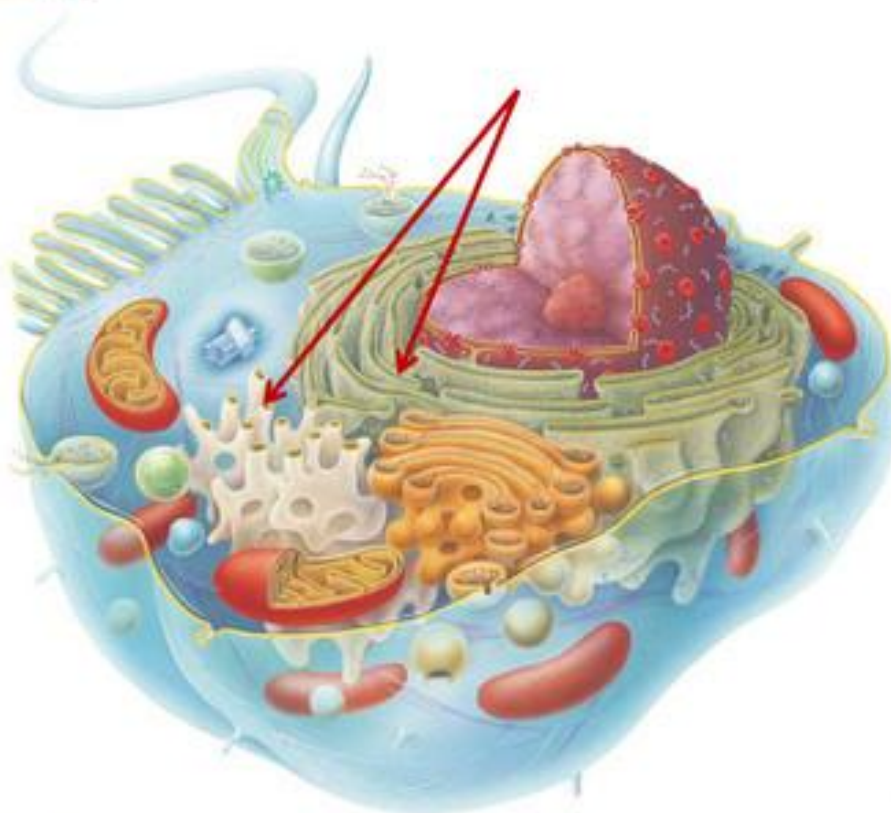
Система полостей и пузырьков, служащая для накопления и последующего транспорта белков, жиров и образования лизосом.

Функции АГ

- Синтез лизосом
- Накоплення білків, жирів та вуглеводів
- Транспорт білків, жирів та вуглеводів

Лізосоми

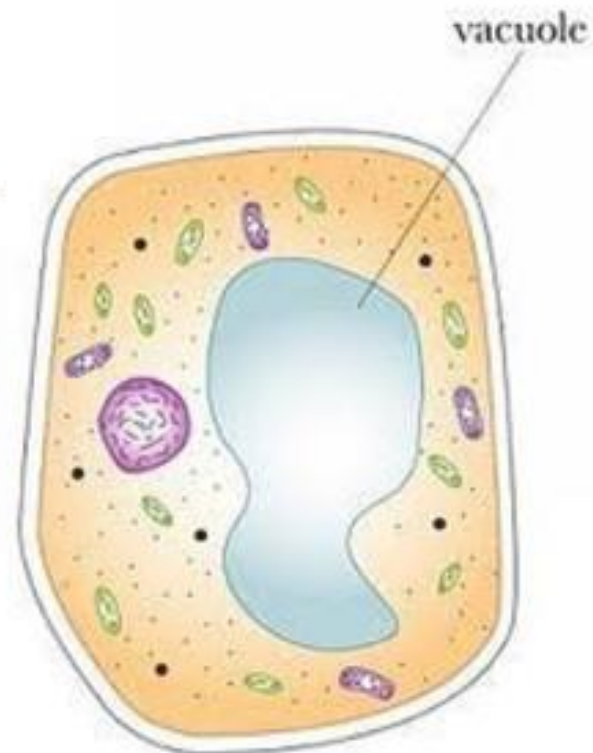
- Лізосоми – це найдрібніші з мембранних органел клітини
- пухирці діаметром 0,5 мкм
- мають гідролітичні ферменти
- здатні розщеплювати органічні речовини.
- утворюються з структур комплексу Гольджі
- молекули складних органічних речовин за допомогою ферментів розщеплюються на більш прості молекули - лізис
- їх називають «травними станціями» клітини.
- якщо пошкодити мембрану лізосом, то ферменти, які в них містяться можуть переварити і саму клітину.

ФУНКЦІЇ

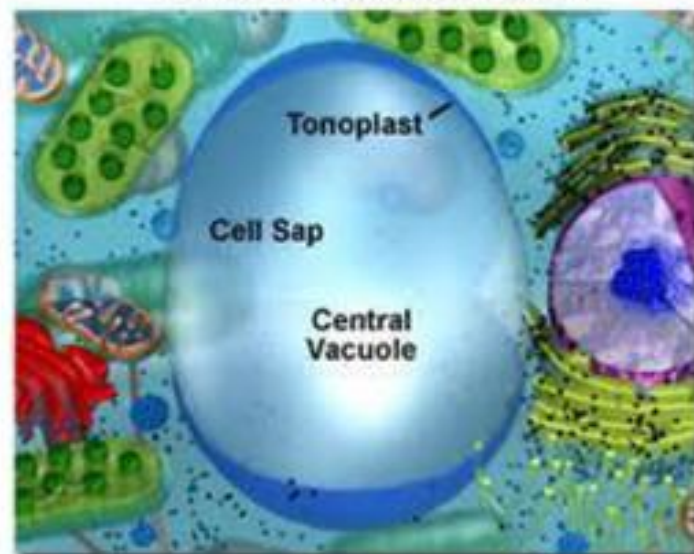
- ✓ Захищена.
- ✓ Гетерофагічна: приймає участь в обробці чужорідних речовин, які надходять в клітину при піноцитозі чи фагоцитозі.
- ✓ Приймають участь у внутрішньоклітинному травленні .
- ✓ Ендогенне харчування: в умовах голодування лізосоми здатні переварювати частину цитоплазматичних структур.

Вакуолі

- Вакуолі – мембранні компоненти, які накопичують воду та розчинені в ній речовини.
- В рослинних клітинах на долю вакуолей припадає до 90 % об'єму. Вони підтримують тиск та залишають молекули води, необхідні для фотосинтезу.
- Тваринні клітини мають тимчасові вакуолі, які займають не більше 5 % об'єму.
- Ендоплазматична сітка, апарат Гольджі, лізосоми та вакуолі утворюють єдину вакуолярну систему, окремі елементи яких можуть переходити один в одного при перебудові та зміні функцій мембран.

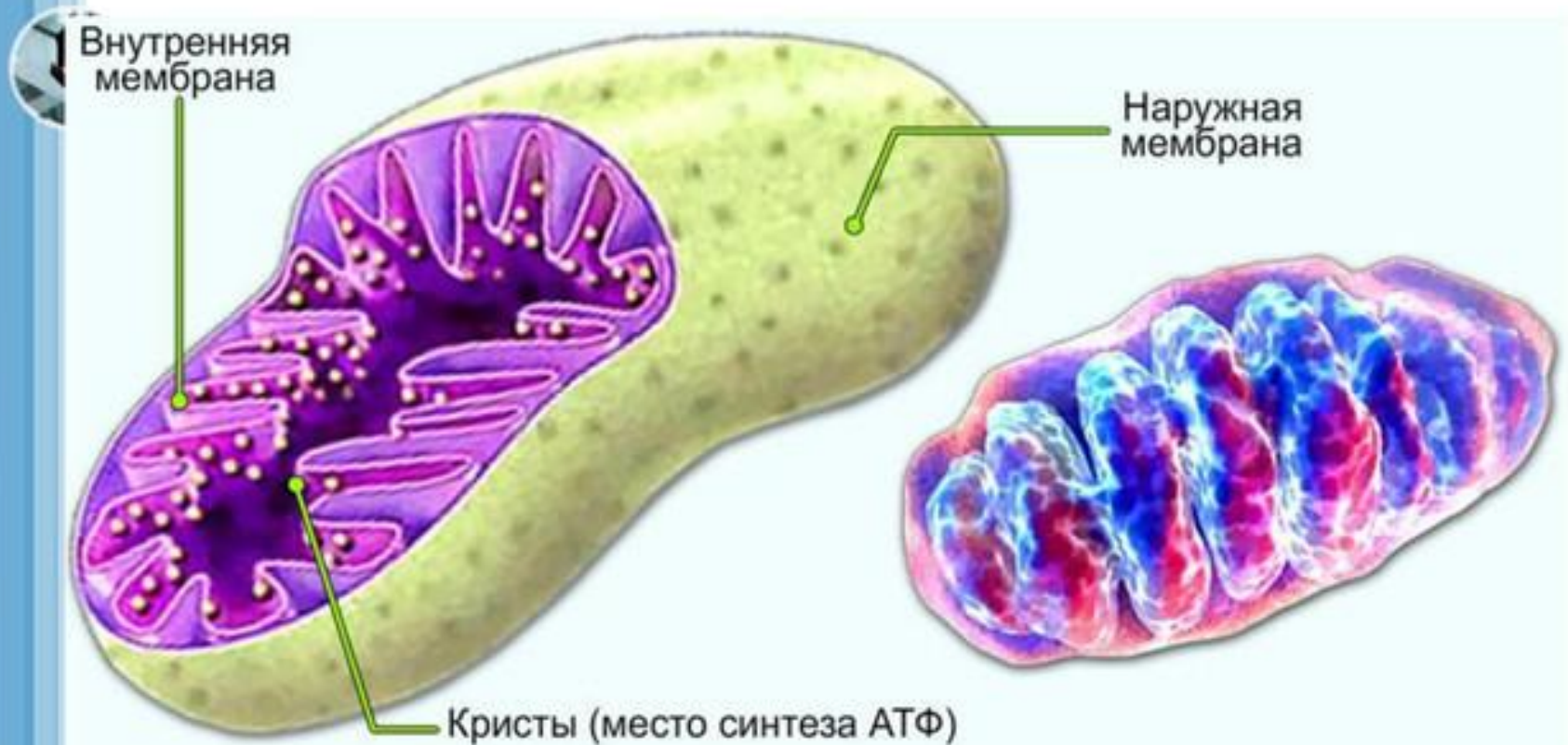

Plant Cell Central Vacuole

Двомембранні органоїди

Мітохондрії

Митохондрии преобразуют энергию пищевых продуктов в энергию АТФ.

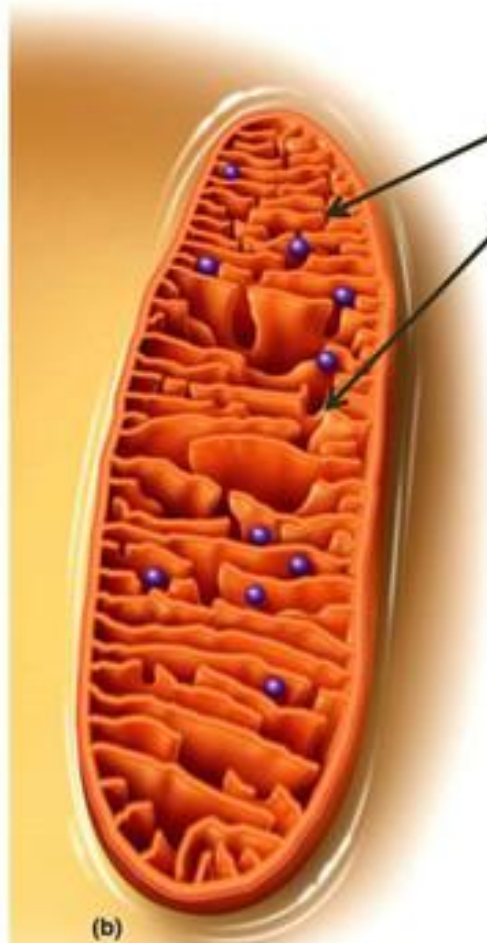
Мітохондрії

- **Мітохондрії** – овальні тільця в формі зерен, ниток, паличок.

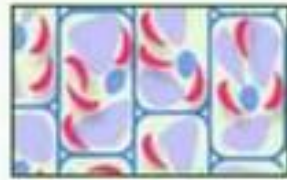
Кристи

Зовнішня мембрана гладенька, а внутрішня утворює складки – кристи.

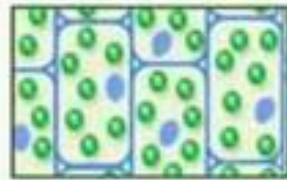
- На внутрішній мембрані розміщуються ферменти, які приймають участь в реакція оксиення органічних речовин до вуглекислого газу та води.
- Відбувається розщеплення глюкози, амінокислот, окиснення жирних кислот.
- Заповнені матриксом
- Основна функція мітохондрій – синтез АТФ.
- Мають ДНК, РНК

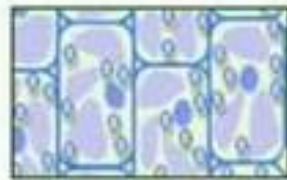
Пластиди

Хромопласти

Хлоропласти

Лейкопласти

- Пластиди – це органели, які наявні тільки в рослинній клітині.
- Всі пластиди можуть переходити один в одного.
- Органоїди рослинної клітини.
- *Хромопласти* – пластиди жовтого чи червоного кольору;
- *Хлоропласти* – зелені пластиди;
- *Лейкопласти* – без кольору пластиди в клітинах незафарбованих частин рослини.

Вид	<i>Хлоропласти</i>	<i>Хромопласти</i>	<i>Лейкопласти</i>
Колір	Зелений	Жовтий, помаранчевий чи червоний	Безбарвні
Пігмент	Пігмент хлорофіл	Пігмент присутній	Пігмент відсутній
Функція	Утворення органічних речовин	Надають кольору	Місце відкладання поживних речовин

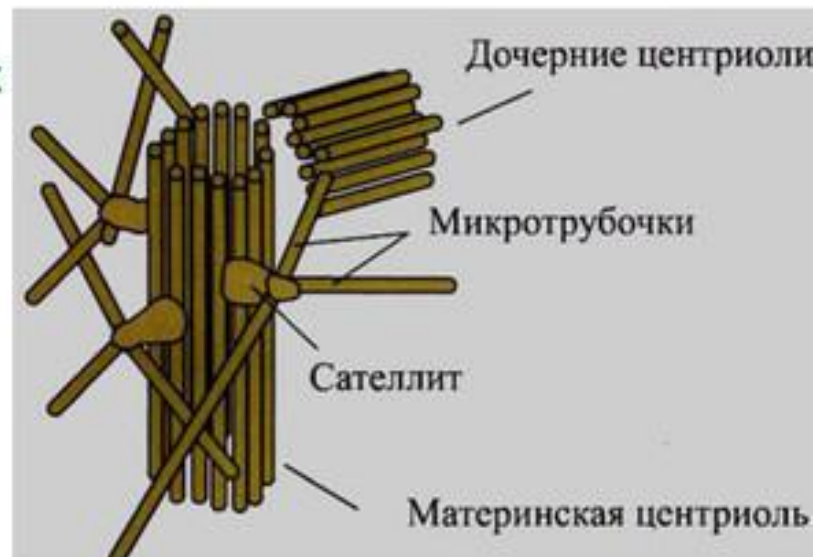

Немембранні органоїди

Клітинний центр

Клітинний центр - це частина клітини, яка складається з двох дуже маленьких тілець циліндричної форми – центріолей.

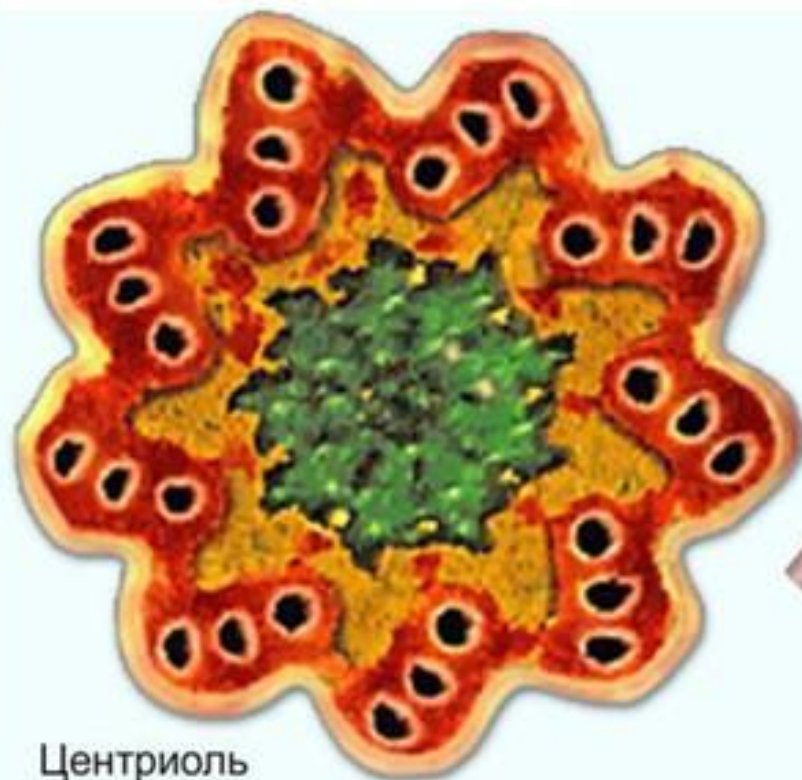
- Центріолі розміщені перпендикулярно один до одного.
- Стінка центріолі складається з 9 пучків, які містять по три мікротрубочки.
- Центріолі відносяться до самовідтворюваних органел цитоплазми.
- Їх відтворення відбувається шляхом самозбирання з білкових субодиниць

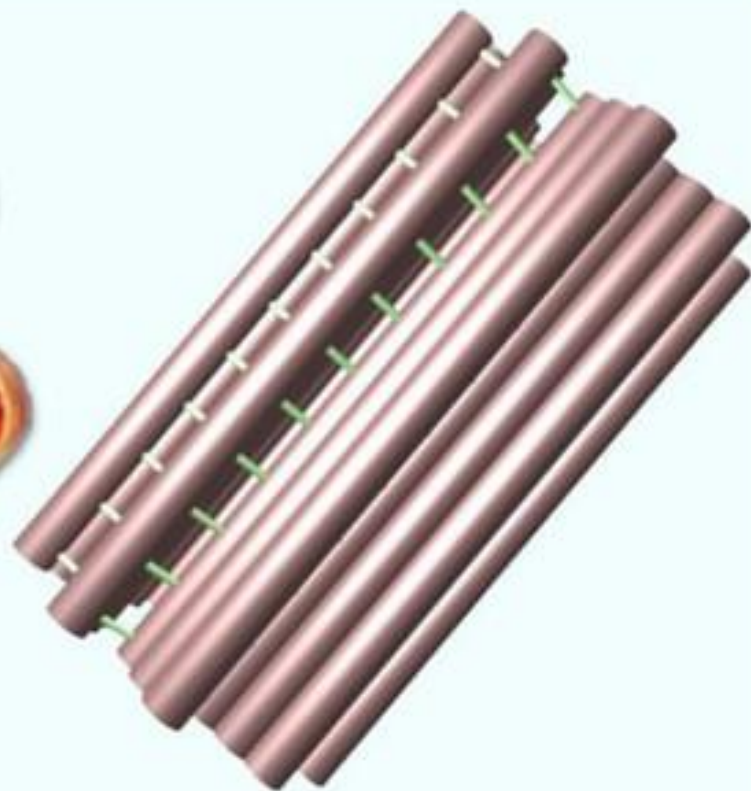
ФУНКЦІЯ

Участь в діленні клітин тварин та нижчих рослин

Клітинний центр

Центриоль

Клеточный центр состоит из двух центриолей и участвует в образовании веретена деления клетки.

Рибосоми

Велика субодиниця

Мала субодиниця

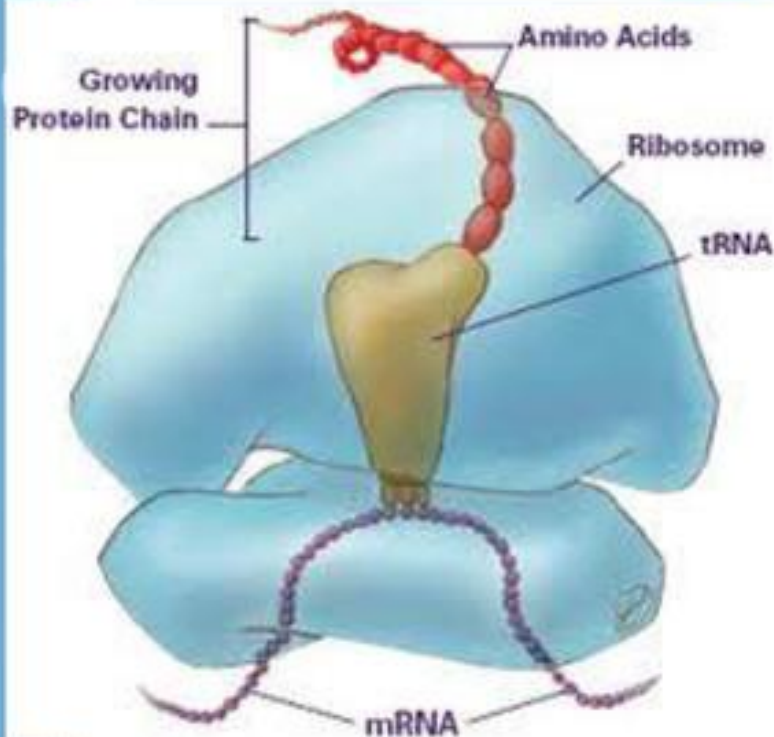
Молекула білка

І-РНК

Тільця, що складаються із двох субодиниць, великої та малої, які виконують функцію синтезу білка.

Рибосоми

ФУНКЦІЯ

Синтез білка в
функціональному
центрі

- Рибосоми – це сферичні частинки діаметром 15-35 нм
- Немембранні дрібні округлі органели
- Складаються з двох субодиниць: великої та малої.
- В склад рибосом входять білки та рРНК.
- Функція рибосом – синтез білка
- Формуються в зоні ядерця, згодом покидають ядро
- В цитоплазмі вони можуть знаходитися вільно чи бути прикріпленими до зовнішньої поверхні мембран ЕПС.

Включения

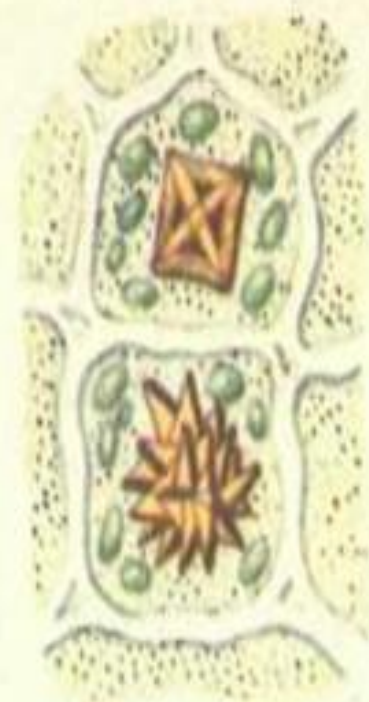
Капли жира в цитоплазме инфузории-туфельки

Крахмальные зерна картофеля

Белковые включения в зерновке пшеницы

Кристаллы оксалата кальция в клетках черенка листа бегонии

Типи

включень

Трофічні

Секреторні

Екскреторні

Пігментні

Характеристика

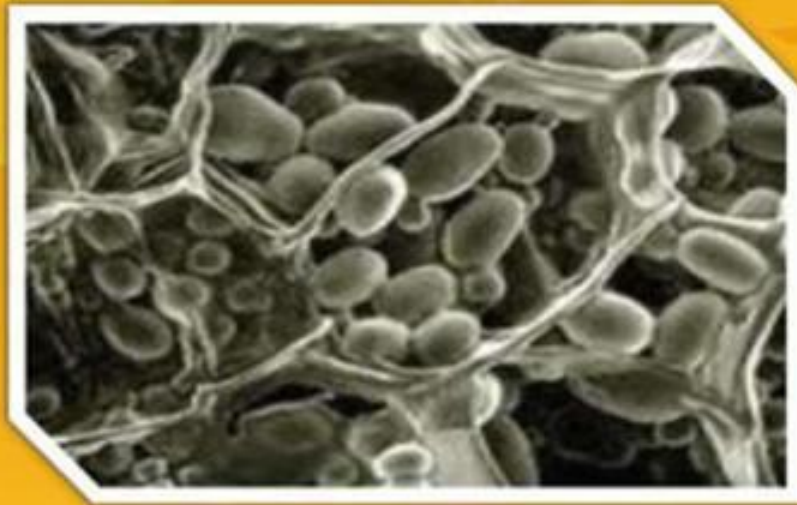
Належать краплинки нейтральних жирів, що можуть накопичуватись у цитоплазмі та використовуються за необхідності. Іншим видом трофічних включень є глікоген – полісахарид, який також може відкладатись в гіалоплазмі.

Зазвичай округлі утворення різних розмірів, що містять біологічно активні речовини, які утворюються в клітинах у процесі життєдіяльності

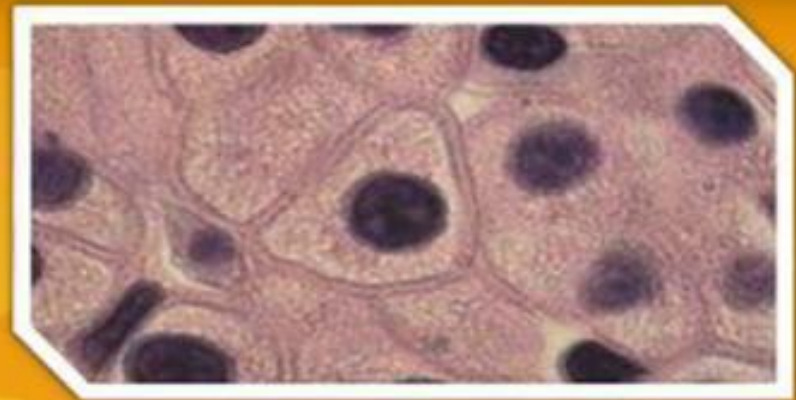
Не містять будь-яких ферментів або інших активних речовин, що підлягають видаленню із клітини.

Це каротин, пилкові частинки, барвники, гемоглобін, меланін. Їх наявність в цитоплазмі може змінювати колір тканини, чи органа тимчасово або постійно.

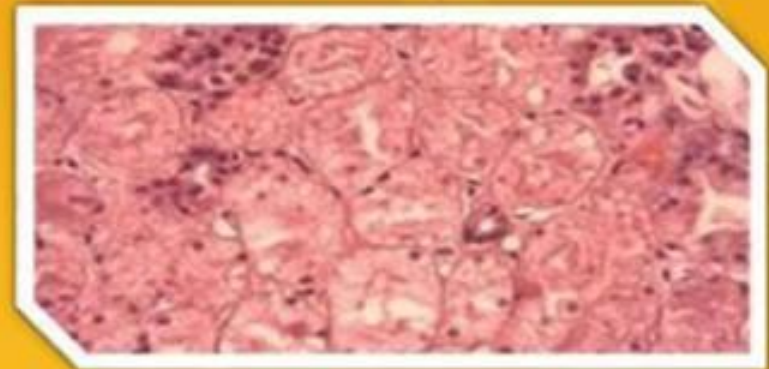
Трофічні включення

Зерна крохмалю в бульбах картоплі

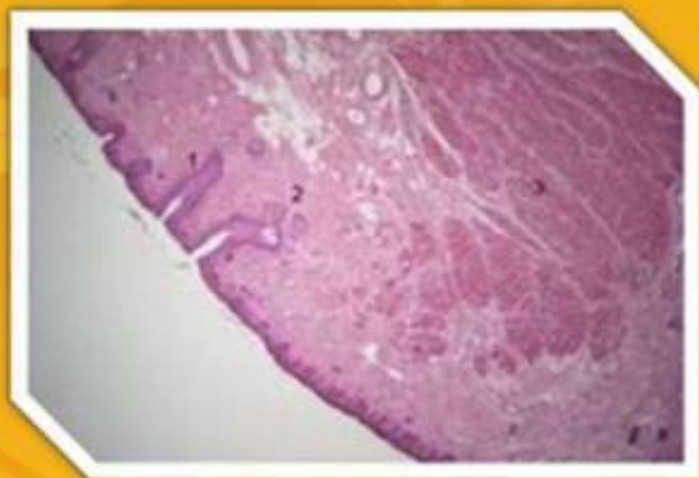
Жирові включення в клітинах печінки (чорні кульки)

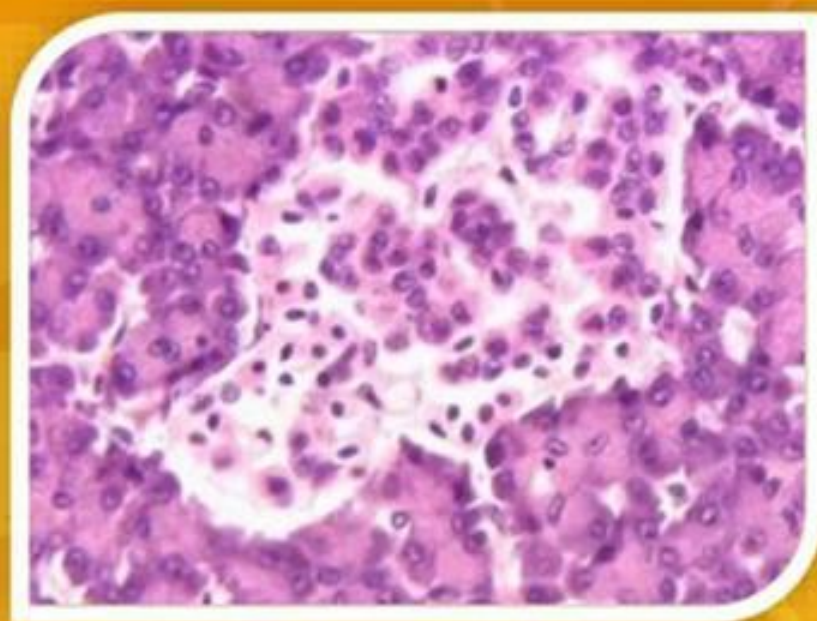
Включення глікогену в клітинах печінки (червоне забарвлення)

Належать краплинки нейтральних жирів, білків і вуглеводів, що можуть накопичуватись у цитоплазмі та використовуються за потреби.

Секреторні включення:

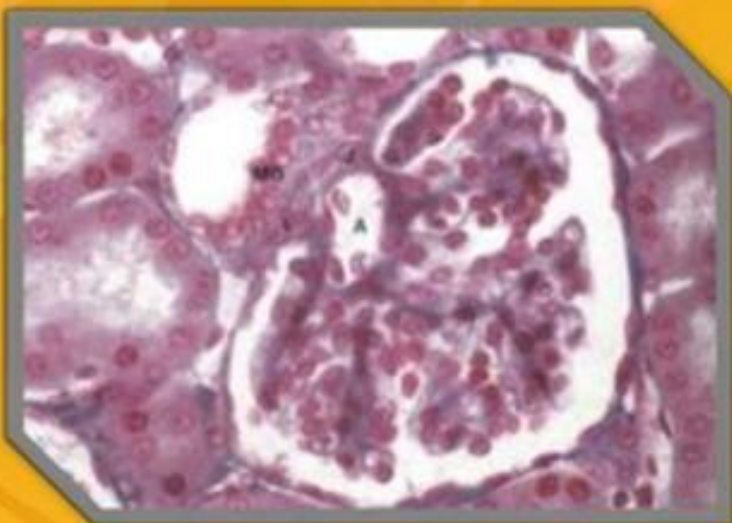
Крапельки слини в клітинах
слинних залозах

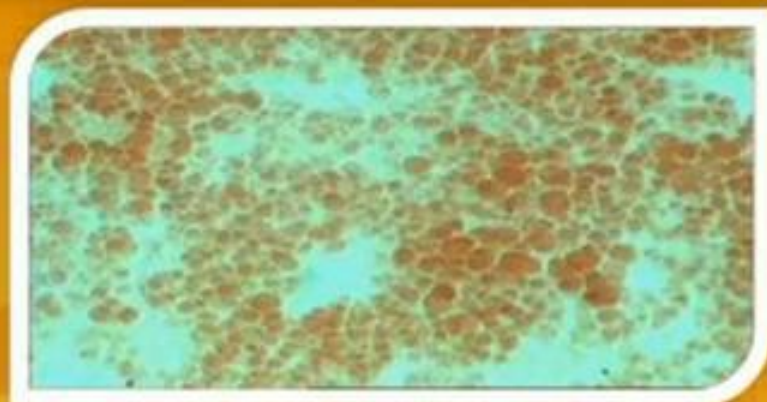
Гранули зимогену в клітинах
підшлункової залози

Зазвичай округлі утворення різних розмірів, що містять біологічно активні речовини, які утворюються в клітинах у процесі життєдіяльності

Екскреторні включення:

Сечова кислота в клітинах
нирки

Жовчні пігменти в
печінкових клітинах

Кристали щавлеоцитового
кальцію у бегонії

Екскреторні включення містять непотрібні, а навіть шкідливі продукти метаболізму, які підлягають видаленню з клітин (у організму)

Домашнє завдання: §11-13

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!